

Процеси: същност, състояния, управление — 116

---

1. Какво е процес

Процесът е програма в изпълнение. Когато стартираш програма, тя става процес. Процесът е "живата" версия на програмата - програмата е файл на диска, а процесът е тази програма докато работи.

Разлика между програма и процес:

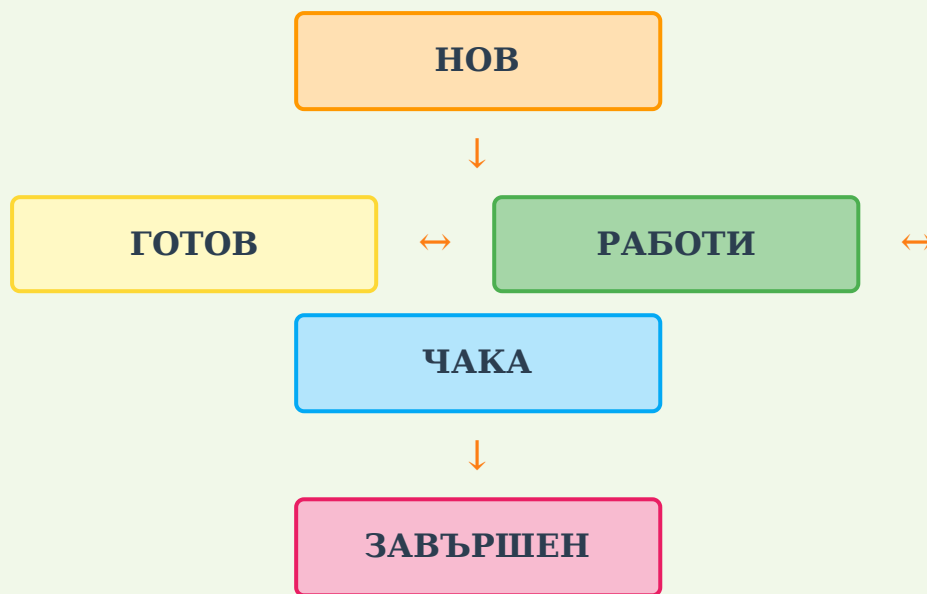
- **Програма** - файл на диска, не прави нищо докато не я стартираш
- **Процес** - програмата докато работи, има памет, използва процесор

Прости примери:

- **Firefox на диска** - програма (файл)
- **Firefox отворен** - процес (работи)
- **Word на диска** - програма
- **Word отворен с документ** - процес
- **Игра инсталирана** - програма
- **Игра която играеш** - процес

2. Състояния на процеса

Петте състояния на процеса:

1. НОВ (New)

- Процесът току-що е създаден
- Все още не е зареден напълно
- ОС го подготвя за работа

2. ГОТОВ (Ready)

- Готов е да работи
- Чака процесорно време
- Стои на опашка

3. РАБОТИ (Running)

- В момента използва процесора
- Изпълнява инструкции
- Само един процес на процесор

4. ЧАКА (Waiting)

- Чака нещо да се случи
- Например да се отвори файл
- Или данни от мрежата

5. ЗАВЪРШЕН (Terminated)

- Процесът е приключил
- ОС го изчиства
- Освобождава ресурсите

3. PCB - Process Control Block

Какво е PCB:

PCB е като личната карта на процеса. Операционната система пази информация за всеки процес в специална структура - Process Control Block.

Какво съдържа PCB:

Process ID (PID) - уникален номер

Състояние - Готов, Работи, Чака...

Program Counter - къде сме стигнали

Регистри на CPU - текущи стойности

Памет - колко и къде

Отворени файлове - списък

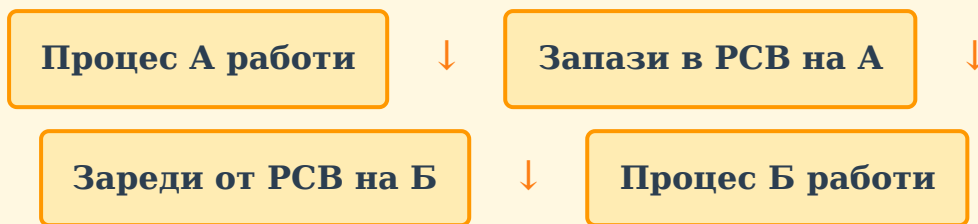
Приоритет - колко е важен

Защо е нужен PCB:

- **Когато процесът спре** - ОС запазва всичко в PCB
- **Когато процесът продължи** - ОС зарежда всичко от PCB
- **Управление** - ОС знае какви ресурси използва процесът

4. Context Switch - превключване на контекста

Как работи превключването:

Стъпките на Context Switch:

- **Стъпка 1** - Спри текущия процес
- **Стъпка 2** - Запази състоянието му в PCB
- **Стъпка 3** - Избери нов процес от опашката
- **Стъпка 4** - Зареди състоянието на новия процес от PCB
- **Стъпка 5** - Стартирай новия процес

Context Switch отнема време! По време на превключването процесорът не върши полезна работа. Затова ОС се опитва да го прави не твърде често.

5. Многозадачност (Multitasking)

Как компютърът "прави много неща наведнъж":

- **Реално** - процесорът работи само с един процес в даден момент
- **На практика** - превключва много бързо между процесите
- **Резултат** - изглежда че всички работят едновременно

Примери за многозадачност:

- **Слушаш музика** докато пишеш в Word
- **Теглиш файл** докато сърфираш в интернет
- **Копираш файлове** докато гледаш видео
- **Антивирусът сканира** докато играеш игра

6. Планиране на процесите (Scheduling)

Какво е планиране:

Планирането е решаването кой процес да работи следващ. Има специален компонент на ОС - scheduler (планировчик), който взема това решение.

FCFS - First Come First Served

- Кой дойде първи, работи първи
- Най-простият алгоритъм
- Понякога неефективен

Round Robin

- Всеки процес работи малко време
- После отива накрая на опашката
- Справедливо за всички

Priority Scheduling

- По-важните процеси първи
- Всеки има приоритет
- Добро за системни задачи

7. Създаване и унищожаване на процеси

Създаване на процес:

Кога се създават процеси:

- **Стартиране на програма** - потребителят кликва на икона
- **От друг процес** - един процес може да създаде друг (fork)
- **Системна задача** - ОС стартира автоматично услуги
- **Планирани задачи** - cron jobs, scheduled tasks

Унищожаване на процес:

Причини за унищожаване:

- **Нормално завършване** - програмата си свърши работата
- **Грешка** - програмата се срина
- **Потребителят спря** - натиснал "Затвори" или Ctrl+C
- **Kill команда** - администраторът го спря насила
- **Системна грешка** - ОС спря процеса

8. Родителски и дъщерни процеси

Йерархия на процесите:

- **Родителски процес** - създава нови процеси
- **Дъщерен процес** - създаден от друг процес
- **Дървовидна структура** - процесите образуват дърво

Примери:

- **Terminal** → стартира **bash** → стартира **ls**
- **Browser** → създава **tab процеси**
- **init/systemd** → родител на всички процеси в Linux

9. Заключение

Процесите са основата на работата на операционната система. Без тях компютърът може да работи само с една програма наведнъж. Управлението на процесите е ключова задача на ОС.

Запомни:

- **Процес** - програма в изпълнение
- **Петте състояния** - Нов, Готов, Работи, Чака, Завършен
- **PCB** - съхранява информация за процеса
- **Context Switch** - превключване между процеси
- **Многозадачност** - много процеси "едновременно"
- **Планиране** - решаване кой процес да работи
- **Йерархия** - процесите образуват дърво